

14. Rozmowa Polaka z Litwinem / Wyd. J. Korzeniowski. – Kraków: UJ, 1890. – VIII, 91 s.

15. Strykowski, M. O początkach, wywodach, dzielnościach, sprawach rycerskich i domowych sławnego narodu litewskiego, żemojdzkiego i ruskiego / M. Strykowski; oprac. J. Radziszewska. – Warszawa: PIW, 1978. – 764 s.

(Дата подачі: 20.02.2017 г.)

A. У. Любы

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Мінск

A. Liuby

Belarusian State University, Minsk

УДК 94(4)«19-20»

«JAGELLONUM UNIVERSUM» ОСКАРА ХАЛЕЦКАГА І ЯГО ЎПЛЫЎ НА ГІСТАРЫЯГРАФІЮ КАНЦА XX – ПАЧАТКУ XXI СТАГОДДЗЯ

«JAGELLONUM UNIVERSUM» BY OSCAR HALECKI AND HIS INFLUENCE ON THE HISTORIOGRAPHY IN THE END OF THE XX – THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY

У артыкуле аўтар звяртае ўвагу на фарміраванне зацікаўленасці да гісторыі дынастыі Ягелонаў у польскай гістарыяграфіі 1910–1930-х гг., а таксама на канструаванне канцэпцый у нацыянальных навуковых школах. Вылучае асноўныя кірункі ў вывучэнні перыяду кіравання дынастыі Ягелонаў у Вялікім Княстве Літоўскім у гістарыяграфіі выбітнага спецыяліста Оскара Халецкага. Аўтар робіць высновы пра аднаўленне цікавасці да Ягелонаў у гісторыі Вялікага Княства Літоўскага ў 1990-я гг. у гістарыяграфіях рэгіёна Цэнтральнай і Усходняй Еўропы менавіта дзякуючы працам О. Халецкага, аднак яго погляды значна адрозніваюцца ад гэтых канцэпцый.

Ключавыя словы: Оскар Халецкі; гістарыяграфія Цэнтральнай і Усходняй Еўропы; Вялікае Княства Літоўскае; Ягелоніка.

The author in the article draws attention to the formation of interest in the Jagiellonian dynasty in the Polish historiography of the 1910-30s, as well as the traditions construction by national scientific schools. It identifies the main directions in the study of the Jagiellonian dynasty period the in the Grand Duchy of Lithuania in the heritage by Oscar Halecki. The author comes to the conclusion about the return of interest to the Jagiellons in the history of the Grand Duchy of Lithuania in the 1990s in the historiographies of the Central and Eastern Europe, precisely because of the reassessment of the works of O. Halecki, but his views was completely different.

Key words: Oskar Halecki; Historiography of Central and Eastern Europe; Grand Duchy of Lithuania; Jagiellonica.

Асоба прафесара Оскара Халецкага як даследчыка Цэнтральнай і Усходняй Еўропы вядомая шырока па-за межамі самога рэгіёна. Яго ідэі наклонт асобнай ролі нашага еўрапейскага рэгіёна фарміравалі ментальныя межы

«сваёй Еўропы» на аснове дзяржаўніцка-дынастычнай прыналежнасці носьбітаў Ягелонскага свету і іх сучасных спадчыннікаў у краінах XXI ст.

Буйны праект Лодзскага ўніверсітэта, які ўвасобіўся ў 2014 г. у тры тамы выдання «Оскар Халецкі і яго бачанне Еўропы», змог правесці прамежковую рысу ў даследаванні асобы Оскара Халецкага і яго ўплыву на развіццё гістарыяграфіі Цэнтральнай і Усходняй Еўропы і польскай нацыянальнай гістарычнай школы дзвюх эпох, міжваеннай і на сучасным этапе (прыкладна з канца 1980-х гг.) [1].

Біяграфія кажа пра свядомы выбар нацыянальнай ідэнтычнасці Оскарам Халецкім. Нарадзіўся ён у Вене 26 мая 1891 года ў сям’і патомнага ваеннага. Аднак традыцыйную для сям’і ваенную кар’еру вырашыў не рабіць. Больш за тое, адчуў патрэбу да гуманістыкі, а праз яе і вяртання да каранёў Рэчы Паспалітай і польскасці, і менавіта таму ў 1909 г. едзе навучацца ў Кракаўскі ўніверсітэт, дзе пад кіраўніцтвам выбітнага спецыяліста ў галіне дапаможных гістарычных дысцыплін Станіслава Кшыжановскага (Stanisław Krzyżanowski) абараніў свае кваліфікацыйныя работы. У 1910-я гг. у навукавай і выкладчыцкай кар’еры О. Халецкага былі таксама Венскі і Варшаўскі ўніверсітэты. У сукупнасці гэтыя навуковыя цэнтры і сфарміравалі яго як спецыяліста. Праблемнае поле работ О. Халецкага ў гэты перыяд хутка акрэслілася эпохай панавання ў Польскім каралеўстве і Вялікім Княстве Літоўскім дынастыі Ягелонаў і трансфармацыі палітычнага і культурнага жыцця рэгіёна. Навукова арыентаваны перыяд у жыцці О. Халецкага сканчваецца ў 1920-я гг., ён далучаецца да царкоўнага інтэлектуальнага руху, становіцца дэканам факультэта ў Варшаўскім універсітэце і прадстаўляе Польшчу пры міжнародных арганізацыях (у прыватнасці – Лізе Нацый).

Аднак такога Оскара Халецкага мы амаль не ведаем. У айчынным гістарыяграфіі яго асобе як функцыянера вышэйшай школы міжваеннай Польшчы і яго ролі ў станаўленні адукацыі не прысвечана ні адной працы. Хаця менавіта ВКЛістыка як дыдактычная праблема з’яўляецца на гістарычным факультэце не без яго ўдзелу.

Узнікае цікавая сітуацыя. Асноўныя даследаванні О. Халецкага, прысвечаныя ягелонскай праблематыцы, былі зроблены аўтарам за вельмі кароткі прамежак часу, у асяродку Кракаўскага ўніверсітэта на вядомай сваімі традыцыямі кафедры, якая выхавала і дала гістарычнай навуцы цэлую плеяду спецыялістаў менавіта ў пытаннях, звязаных з гісторыяй Вялікага Княства Літоўскага: Віктар Чэрмак (Wiktor Czermak) [2], Казімір Хадыніцкі (Kazimierz Chodynicki) [3], Станіслаў Закшэўскі (Stanisław Zakrzewski) [4] і інш. Іх яднала не толькі адна інстытуцыйная школа, але і прага даследавання вельмі важнага для станаўлення сучаснай ім польскай дзяржаўнасці рэгіёна – Вялікага Княства Літоўскага ці папросту Літвы (Litwa).

Менавіта раннія працы О. Халецкага заклалі падмурак «Ягелонскай ідэі» як кірунку ў даследаваннях і дазваляюць нам казаць пра канструяванне ў працах Халецкага свайго сусвету.

У сучаснай гістарыяграфіі Цэнтральнай і Усходняй Еўропы назіраецца эпоха пераасэнсавання гістарыяграфічнага наратыву. Назіранні (інтэрпрэтацыі) аўтараў папярэдніх эпох кананізуюцца, давер да іх інфарматыўнасці ў разы пераўзыходзіць крытыку крыніц па даследуемай эпосе. Ідэйныя схемы аўтараў-папярэднікаў запазычваюцца і становяцца асновай для канстрування ўласных даследаванняў сучаснікаў. Адбываецца адмаўленне (часціком несвядомае) аўтарытэту факта і інфармацыі пра яго ў крыніцы. Замяняецца гэта стварэннем новага перапрацаванага ідэаканструкта на той ці іншай палітычнай (магчыма, сацыяльнай) і нацыянальнай глебе. Так гістарыяграфічны наратыў нараджае новы наратыў.

Канструаваныя сусветы пачынаюць існаваць самі па сабе, нараджаючы ўспрыняцце новай рэальнасці праз вобразы аўтара-папярэдніка. Калі пасляваенны свет зафіксаваў стварэнне біпалярнай сістэмы, то інтэлектуальны асяродак нарадзіў ідэю аб спрадвечным існаванні прамежкавай прасторы паміж захадам Еўропы і Расіяй. Гэта прастора, з лёгкай рукі ў тым ліку і Оскара Халецкага, атрымала найменне Еўропы Ягелонаў, тоеснай геапалітычнаму вымярэнню Цэнтральна-Усходняй Еўропы (*Ostmitteleurop, Europa Srodkowo-Wschodnia*). Яе выключнасць базавалася на падмурку абароны заходняга хрысціянства на ўсходніх межах Еўропы і спецыфічнай палітычнай культуры, але перадусім на дынастычным падмурку садружнасці дзяржаваў, дзе кіравалі прадстаўнікі Ягелонаў (Польскае каралеўства, Чэхія, Венгрыя і Вялікае Княства Літоўскае).

Не ўсе працы з вялікай творчай спадчыны О. Халецкага прысвечаны праблеме Ягелонаў і разуменню ў гэтым рэчышчы Цэнтральнай і Усходняй Еўропы, аднак базавымі з'яўляюцца сем з іх, створаныя ў розны час і перакладзеныя на шэраг еўрапейскіх моваў [5–12].

Адзначым, што гістарыяграфіяй навуковая спадчына Халецкага была перагледжана актыўна ў дастаткова малы прамежак часу: ад сярэдзіны 2000-х – да сярэдзіны 2010-х гг., хаця спробы «пахвалы» генія і «канструктыўнай» крытыкі адбываліся яшчэ і ў 1930-я, і ў 1960-я гг. Прафесар Халецкі цяжка ўпісваўся як у гістарыяграфічную трыдцую рознакіраванага дуалізму павагі да дынастычнай гісторыі Польшчы (Пясты ці Ягелоны) міжваеннага часу, так і ў сацыялістычную гістарыяграфію (хаця б з прычыны афішавання свайго арыстакратычнага паходжання) [1; 13–15].

Нельга ні ў якім разе казаць пра пэўную традыцыю ў разглядзе навуковых канцэпцый О. Халецкага. Мы б хацелі акрэсліць тры падыходы, базуючыся выключна на іх палярнасці і, як падаецца, датычнасці да створанага Халецкім ягелонскага сусвету.

Вачыма кракаўскага даследчыка Кшыштафа Бачкоўскага (*Krzysztof Jan Baczkowski*) Ягелоніка О. Халецкага выглядала сукупнасцю шматлікіх фактараў, якія зыходзілі менавіта з яго біяграфіі: універсітэцкага бэкграўнда, падставовага матэрыялу кракаўскіх фондаў і метадалагічных традыцый адпаведнай кафедры ва Універсітэце [16]. Ягелоны з'яўляюцца, на думку

К. Бачкоўскага, тым «першым каханнем» да тэмы даследавання, якое пера-
следавала і падсвядома ўплывала на іншыя канцэпцыі О. Халецкага ў іншыя
перыяды навуковай кар’еры.

У сучаснай расійскай інтэлектуальнай прасторы на творчасць О. Халец-
кага звяртаецца ўвага ў асноўным з прычыны эвалюцыі тэрміналагічных
бітваў вакол тлумачэнняў вызначэння Цэнтральнай і Усходняй Еўропы
(Europa Środkowo-Wschodnia), і хаця не абышлося без традыцыйных кпінаў
у бок «польскай нацыяналістычнай гістарыяграфіі», дапрыкладу расійскі
даследчык Генадзь Кавалёў вызначыў катэгорыі, якія і фарміравалі для О. Ха-
лецкага гэты геапалітычны рэгіён і ў міжваенны, і ў пасляваенны час: «Яге-
лонская ідэя», “*antemurale Christianitatis*”, памежжа заходняй цывілізацыі.
Відавочна Ягелоны другасныя ў адносінах да тэзіса аб супрацьпастаўленні
іх дзяржаваў гегемоніі “рускіх»» [17]. І таму гэтыя катэгорыі ўзнікаюць і
становяцца важнымі, на думку Г. Кавалёва, з моманту знешнепалітычнай
напружанасці паміж Польшчай і СССР.

Аднак падобнае разыходжанне ў адзнаках Ягелонікі О. Халецка-
га выяўляецца менавіта ў праекцыі на палітычнае становішча рэгіёна
ў 1990–2010-я гг. і мала тычыцца ўласна творчасці Халецкага, а больш укла-
ду яго непасрэдных ці нават апасрэдаваных вучняў і паслядоўнікаў.

Хаця часам можна пачуць такое меркаванне, што пасля Другой сусветнай
вайны вучні Марцэлія Хандэльсмана (Marceli Handelsman) выйгралі вайну
за гістарычны факультэт у О. Халецкага, закладзены навуковым і асабістым
супрацьстаяннем патэнцыял варшаўскай гістарычнай школы будзе адчу-
вацца як сярод эмігранцкай навуковай супольнасці, так і ў сацыялістычнай
Польшчы, куды пасля вайны Халецкі так і не вярнуўся.

На гістарычным факультэце Варшаўскага ўніверсітэта семінар О. Ха-
лецкага функцыянаваў адначасова з семінарам М. Хандэльсмана. Гэтыя
семінары былі найбольшыя па колькасці ўдзельнікаў. Да кола ўдзельнікаў
семінара і, такім чынам, вучняў О. Халецкага можна залічыць і буду-
чых даследчыкаў эпохі Ягелонаў: Стэфана Марыя Кучыньскага (Stefan
Maria Kuczyński), Хенрыка Пашкевіча (Henryk Paszkiewicz), Жыгмунда
Вдавільшэўскага (Zygmund Wdowiszewski), Станіслава Бжэзінскага (Stanisław
Brzeziński), Ванды Мацэўскай (Wanda Maciejewska) і інш. [18]. Насамрэч,
большасць з іх пасля заканчэння Другой сусветнай вайны і адраджэння
факультэта сапраўды працавалі за яго межамі (архівы, музеі, бібліятэкі).
Ягелоніка як асноўная навуковая тэма для большасці была пакінута ў трыц-
цатых гадах.

Магчыма, прычынай стала суцэльная незапатрабаванасць гісторыі ды-
настыі у гістарычным наратыве Польскай Народнай Рэспублікі (далей –
ПНР). Тое, што маглі даць Ягелоны, для чаго яны былі патрэбны польскай
дзяржаўніцкай і нацыянальнай ідэі, ужо было выкарыстана ў XIX і пачат-
ку XX ст. падчас стварэння Другой Рэчы Паспалітай. (Спрэчкі І. Лелявеля
і Т. Корзана аб тым, хто больш польскі – Пясты ці Ягелоны, стала не мод-

на працягваць у палітычных і ўніверсітэцкіх колах ПНР). Дынастыі, як і асобы манархаў, аказаліся па-за генеральнай тэндэнцыяй, па вялікім рахунку, сацыялістычнай эпохі. Ягелоніка як цікавасць навуковай грамадскасці Польшчы, насамрэч, скончылася на О. Халецкім і яго блізкіх вучнях у 1930-х гг., а не пачалася з яго прац у пасляваенны перыяд.

Аднак зазірнем з іншага боку на праблемнае поле эпохі Ягелонаў, іх «ідэй» і геапалітычную мапу да і пасля Другой сусветнай вайны, калі навуковая праблематыка палітычнага і культурнага ўплыву панавання дынастыі Ягелонаў ператвараецца ў даследаванне палітычнага канструкта Цэнтральнай і Усходняй Еўропы.

Падобныя ідэі ўзнікаюць у Халецкага ў канцы 1910-х гг. падчас працы ў Галоўным нацыянальным камітэце (Naczelny Komitet Narodowy) над пытаннямі аб этнічных і рэлігійных меншасцях на тэрыторыі Польшчы. Потым у шэрагу сваіх выступленняў на міжнародных канферэнцыях і кангрэсах ён будзе вяртацца да праблемы вылучэння рэгіёна ў асобную частку Еўропы, існаванне якой было абумоўлена двума фактарамі: уладай над рознымі дзяржавамі пануючай дынастыі Ягелонаў і ўсходнім францірам каталіцкай Еўропы (не толькі ці не столькі супраць Вялікага Княства Маскоўскага, колькі супраць Асманскай імперыі і яе сатэлітаў у Прычарнамор'і). Праца ў камітэтах па падрыхтоўцы польскага мемурандума Парыжскай мірнай канферэнцыі і праца пры секратарыяце Лігі Нацый зрабілі з яго больш уважлівага да папулістыкі ў навуковых канцэпцыях [19]. Напрыклад, у адносінах да праметэістычнага руху: пры дастаткова актыўнай эксплуатацыі ягелонскай ідэі праметэісты бачылі гістарычны вопыт для актыўных дзеянняў супраць Усходу, а Халецкі – для канструявання ўзаемаадносін унутры рэгіёна Цэнтральнай і Усходняй Еўропы. Меркаванні пра існаванне ў дадзеным рэгіёне ад эпохі Сярэднявечча ўмоваў для фарміравання абумоўленай геапалітычнымі і дынастычна-дзяржаўніцкімі падставамі асобнай Еўропы працягваліся сцвярджаюцца Халецкім і пасля пачатку Другой сусветнай вайны. Але пасля завяршэння вайны да яго прыйшло асэнсаванне немагчымасці вяртання ў новую пасляваенную Польшчу, праблема Цэнтральнай і Усходняй Еўропы пакрысе аўтарам была пакінута. Яго больш цікавілі новыя праекты. Адным з іх з'яўлялася магчымасць кананізацыя каралевы Ядвігі, жонкі заснавальніка дынастыі – Уладзіслава-Ягайлы (адбылася толькі ў 1980–1990-х гг. не без уплыву папярэдніх намаганняў даследчыка).

Абуджаецца праблематыка царкоўных уній, запатрабаванай ад яго становіцца візантыяністыка. Ягелонская ідэя Оскара Халецкага пачынае жыць сваім гістарыяграфічным жыццём, адпусціўшы аўтара-стваральніка і эвалюцыянуючы ў часе і прасторы. І пасля пераменаў у Цэнтральнай і Усходняй Еўропе ў 1989–1991 гг. пераможна вяртаецца на навуковыя гістарычныя і паліталагічныя пляцоўкі.

Гістарыяграфія спадчыны Халецкага грунтуецца на трох яго кітах, успрынятых сучаснікамі ў сваіх ідэйных канцэпцыях. Гэта «ідэя Ягеллонаў» як пабудова адмысловай садружнасці дзяржаваў рэгіёна, якія абараняюцца ад «арыентальнай» пагрозы Маскоўскай дзяржавы, Асманскай імперыі і крымскіх татараў, «хрысціянскі мур» ад схізматыкаў і мусульман, а таксама ідэя «федэралізацыі» ў разуменні калектывага «quasi-рэспубліканскага» кіравання як знешняй палітыкай дзяржаваў, так і культурніцка-палітычнымі працэсамі.

Ідэі Халецкага былі развіты Інстытутам Цэнтральна-Усходняй Еўропы ў Любліне (Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej w Lublinie), у прыватнасці Ежы Клachoўскім і яго вучнямі, а таксама іншымі партнёрскімі арганізацыямі, якія спрабавалі злучыць у 1990–2000-я гг. кансерватыўныя погляды варшаўскага «праметэізму» (зрэшты, не ўласцівага самаму Халецкаму) і канцэпцыю суверэнітэту Е. Гедройца і Ю. Мерашэўскага (Jerzy Giedroyc і Juliusz Mieroszewski).

Эфект пераасэнсавання канцэпцый Халецкага ў канцы XX – пачатку XXI ст. дастаткова розны. «Ідэі Ягелонаў» і «федэралізму» дазволілі тлумачыць у 1990–2000-я гг. працэсы Еўрапейскай Уніі ў разуменні далучэння да Вялікай Еўропы ці аднасці краін былога сацыялістычнага блоку ў пытаннях непрыняцця Еўраканстытуцыі, ці выпрацоўкі супольнай палітыкі ў польска-літоўскага дыялогу. «Антэмуральнасць», з выключна царкоўнага разумення праблемы ў Оскара Халецкага, ператвараецца ў «выбудову мура» перад пагрозай узмацнення Расіі ў пачатку 2000 – сярэдзіне 2010-х гг.

Канцэпцыя Халецкага аб Еўропе Ягелонаў знайшла сваё адлюстраванне ў навуковых праектах двух розных кшталтаў: вывучэнне «рэгіёну памежжа» і вывучэнне «культурнай спадчыны Ягелонаў».

Першы кірунак бытвана звязваецца з ідэяй Халецкага аб выбітнасці Цэнтральна-Усходняй Еўропы (Халецкі ніколі не выкрэсліваў гэты рэгіён з ідэі сапраўднай Еўропы, падкрэсліваючы толькі яго асобны шлях у знешняй і ўнутранай палітыцы, праблемы інтэграцыі розных славянскіх частак у Хрысціянскую, будзем лічыць Каталіцкую, Еўропу).

Вывучэнне «рэгіёну памежжа», безумоўна, звязана з ідэяй т. зв. «усходняга партнёрства», іншага выбітнага дзеяча культурніцкай эміграцыі другой паловы XX ст., уладжэнца Мінска Ежы Гедройца. Дзе сцвярджалася ідэя аб моцы польскай ідэі і культуры ад часоў Рэчы Паспалітай выключна з прычыны шчыльнага палітычнага і культурнага саюза паміж Польшчай, з аднаго боку, і Беларуссю-Літвой-Украінай – з другога. Пры гэтым уплыў канцэпцый Халецкага быў апасродкаваны і нязначны.

Кірунак у гістарыяграфіі, звязаны з ідэяй «культурнай спадчыны Ягелонаў», актыўна распрацоўваецца ў навуковых асяродках пачынаючы з другой паловы 90-х гг. XX ст. Найбольш вядомыя – Люблін (Польшча), Дэбрэцэн (Венгрыя), Лейпцыг (Германія), а з 2010 г. і Оксфард (Велікабрытанія) [20].

Ідэя «ягелонскасці» гэтай часткі Еўропы трансфармуецца ад 1989 да 2010-х гг. вельмі моцна. Калі падчас «аксамітавых рэвалюцый» працы О. Халецкага становяцца даступнымі і запатрабаванымі ў самой Польшчы, гэта стварае эффект заповоленай бомбы [21, с. 14]. Аб прыналежнасці Цэнтральнай Еўропы да польскай палітыкі праз польскую дынастыю Ягелонаў даведваюцца са школьнай скам’і (у курсе гісторыі для ліцэяў), дзе чытаецца асобны курс аб Польшчы Ягелонаў, дзе ўказваецца на тры кампанента велічы эпохі: перамога над рыцарамі пад Грунвальдам, залаты век польскай культуры пры Жыгімонтах Старым і Аўгусте і «рэч у сабе» – дзяржаўныя Уніі (у кантэкст якіх уваходзіць як кірунак ВКЛ, так і чэшска-венгерскі) [22]. У святле антрапалагічнага перавароту ў гісторыі распачынаюцца даследаванні культуры эпохі Ягелонаў [23].

Праведзеныя ў сярэдзіне 2000-х гг. даследаванні прыводзяць да пераасэнсавання спадчыны Ягелонаў праз рэаніміраванне ідэі спецыялізаваных выставаў і вывучэння матэрыяльнай спадчыны дзяржаваў рэгіёна пад уладай Ягелонаў у XV–XVI стст. [20]. З’яўляецца і набірае абароты ў 2010-я гг. ідэя медыйнасці Ягелонаў, якая ўвасобілася ў спецыфічных праектах. Але дэвальвіравала спадчыну і перспектывнасць праблематыкі, узнятай Халецкім, як даследаванні Цэнтральнай і Усходняй Еўропы.

Канцэпцыі Халецкага, праўда, у трансфармаванай праз прызму гістарыяграфіі 1990-х гг. форме, дазволілі ўкраінскай навуцы знайсці сябе ў еўрапейскім мінулым [24]. Цэнтрамі і пляцоўкамі для дыскусій становіліся ў 2000-х гг. Львоўскі каталіцкі ўніверсітэт, а з пачатку 2010-х гг. – Харкаўскі ўніверсітэт сумесна з еўрапейскім кансорцыумам, дзе значыцца ўніверсітэт Вроцлаўскі. На жаль, Ягелоны знікаюць з прычыны немагчымасці знайсці станоўчыя прыклады іх палітыкі ва Усходняй Украіне, і ўвогуле ў гістарычным канцэпце Усхода Украіны.

Беларускі след – дзе мы ў прасторы «Jagellonum Universum» Оскара Халецкага? Дынастыі Ягелонаў прысвечана адна канферэнцыя, якая традыцыйна насычана навуковымі дакладамі па кропках пытаннях перыяду, канцэптuallyна пра Ягелонаў (любога кшталту: дынастычнага, знешне- і ўнутрыпалітычнага, персанальнага) – толькі ў афіцыйных уводзінах [25].

Беларуская гістарыяграфія канца XX – пачатку XXI ст. па пытаннях, звязаных з перыядам Вялікага Княства Літоўскага, традыцыйна ідзе ўслед за польскай гістарыяграфіяй, але ў пытаннях вывучэння дынастыі Ягелонаў падобнае не праглядаецца. Беларусь за апошнюю чвэрць стагоддзя не нарадзіла ніводнай навуковай персаналіі прадстаўнікоў роду Ягелонаў, не прысвяціла ніводнай калектыўнай манаграфіі перыяду, пры тым, што кнігі Халецкага па Ягелоніцы былі даступны беларускаму чытачу праз увесь пасляваенны перыяд, атрымалі добрае рэнаме ў 1980-я гг., а ў пытаннях ацэнкі ўсходняй палітыкі (як рускай, так і маскоўскай) і ўнутрыпалітычных працэсаў знаходзілі беспаспялячнае цытаванне ў аўтараў нацыянальнай канцэпцыі гісторыі 1990-х гг.

Ці актуальна зараз пераасэнсоўваць творчую спадчыну Оскара Халецкага і сучасную гістарыяграфію яго «Jagellonum Universum»? За апошнія некалькі гадоў да пытання вярталіся ў шэрагу навуковых пляцовак. Так, Гуманітарны цэнтр гісторыі і культуры Цэнтральнай і Усходняй Еўропы (GWIZO) у 2015 г. ладзіў адмысловую гадавую лекцыю, прымеркаваную Оскару Халецкаму. У БДУ у канцы 2015 г. падчас семінара, прысвечанага постаці Халецкага, быў абмеркаваны яго ўплыў на айчынную гістарыяграфію. Безумоўна, карані кожнай інтэлектуальнай з’явы (і Ягелоніка ў гістарыяграфіі не выключэнне) палягаюць глыбока ў інтэлектуальных прадуктах сваёй эпохі.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Oskar Halecki i jego wizja Europy / Red. Małgorzata Dąbrowska. – Warszawa – Łódź: Instytut Pamięci Narodowej, Uniwersytet Łódzki, 2012–2014. – Т. 1–3.
2. Wiktor Czermak // Internetowy Polski Słownik Biograficzny [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/wiktor-czermak>. – Дата доступа: 01.02.2017.
3. Kazimierz Chodynicki // Biogramy uczonych polskich. – Część I. – Zeszyt 1. – Wrocław, 1983. – S. 207–210.
4. Stanisław Zakrzewski // Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku / K. Błachowska; pod redakcją Jerzego Maternickiego. – Rzeszów, 2007. – S. 377–398.
5. Halecki, O. Ostatnie lata Świdrygielty i sprawa wołyńska za Kazimierza Jagiellończyka, Nakładem Akademii Umiejętności / O. Halecki. – Kraków, 1915. – 315 s.
6. Halecki, O. Die Beziehungen der Habsburger zum litauischen Hochadel im Zeitalter der Jagiellonen / O. Halecki // Mitteilungen des Instituts für Österreich Geschichte forschung. – Bd. XXXVI. – Heft 4. – 1915. – 66 s.
7. Halecki, O. Dzieje Unii Jagiellońskiej / O. Halecki. – Kraków: Akademia Umiejętności, 1919–1920. – Т. 1. – 482 s.; Т. 2. – 385 s.
8. Halecki, O. Zagadnienia kulturalne w dziejach Unji Jagiellońskiej / O. Halecki. – Warszawa: Księgarnia Gebethnera i Wolffa, 1927. – S. 396–408.
9. Halecki, O. Idea Jagiellońska / O. Halecki // Kwartalnik Historyczny. – 1937. – R. LI. – Nr 1–2. – S. 486–510.
10. Halecki, O. Poland’s Eastern Frontiers 981-1939 / O. Halecki // Journal of Central European Affairs. – 1941. – S. 191–207.
11. Halecki, O. Jadwiga of Anjou and the rise of East Central Europe / O. Halecki. – Boulder: Social Science Monographs; Highland Lakes: Atlantic Research and Publications: Distributed by Columbia University Press, 1991. – 400 s.
12. Halecki, O. Jadwiga Andegaweńska i kształtowanie się Europy Środkowowschodniej / O. Halecki. – Kraków: Universitas, 2000. – 372 s.
13. Wstęp // Oskar Halecki: historyk – szermierz wolności / Wybór i tł. J. Cisek. – Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej, 2009. – S. 7–46.
14. Fałsz historyczny i zdrada narodu w pracach Oskara Haleckiego / J. Tazbir // Kwartalnik Historyczny. – 1953. – S. 172–195.
15. Kłoczowski, J. Przedmowa do wydania polskiego / J. Kłoczowski // Historia Europy – jej granice i podziały. – Wyd. 2. – Lublin, 2002. – S. 7–9.
16. Baczkowski, K. Oskara Haleckiego jagiellonska wizja dziejów / K. Baczkowski // Oskar Halecki i jego wizja Europy / Red. Małgorzata Dąbrowska. – Warszawa – Łódź: IPN–UL, 2012. – Т. 1. – S. 56–69.

17. *Korolëv, G.* Antemurale польской историографии: Оскар Халецкий о ягеллонской идее, федерализме и пограничье Запада / Г. Королёв // *Ab Imperio*. – 2015. – № 2. – С. 363–384.

18. *Kozłowski, M.* Oskar Halecki i jego uczniowie. Wzajemne relacje po latach / M. Kozłowski // Oskar Halecki i jego wizja Europy / Red. Małgorzata Dąbrowska. – Warszawa – Łódź: IPN, 2014. – Т. 3. – С. 24–77.

19. *Lukaszewicz, S.* Oskar Halecki jako federalista / S. Lukaszewicz // Oskar Halecki i jego wizja Europy / Red. Małgorzata Dąbrowska. – Warszawa – Łódź: IPN–UL, 2012. – Т. 1. – С. 184–195.

20. *Любы, А. У.* Ягелоніка XXI стагоддзя: макрапраекты па гісторыі дынастыі і рэгіёна ў еўрапейскай гістарыяграфіі / А. У. Любы // Научные труды Республиканского института высшей школы. Исторические и психолого-педагогические науки: сб. науч. ст.: в 2 ч. / под ред. В. Ф. Беркова. – Минск: РИВШ, 2015. – Ч. 1. – Вып. 15. – С. 110–117.

21. *Falkowski, W.* Niezmienna atrakcyjność historii politycznej / W. Falkowski // *Spojrzenie w przeszłość: Konferencja Muzeum Historii Polski, Jadwisin, 25–26 października 2007 r.* Т. 1, Średniowiecze, nowożytność / [red. zespół pod kier. Pawła Skibińskiego i Agnieszki Przeszowskiej: Jakub Brodacki et al.]. – Warszawa: Muzeum Historii Polski, 2009. – С. 13–23.

22. *Polska i świat w dobie Jagiellonów XIV–XVI wiek* / podręcznik dla gimnazjum. – Warszawa: JUKA, 2000. – 207 s.

23. *Любы, А. У.* Адна дынастыя для двух гісторый: польская гістарыяграфія аб Вялікім Княстве Літоўскім эпохі Ягелонаў / А. У. Любы // *Studia Historica Europae Orientalis*; Исследования по истории Восточной Европы. – 2014. – Т. 7. – С. 213–231.

24. *Історія Центрально-Східної Європи* / за ред. Л. О. Зашкільняка. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2001. – 660 с.

25. *Ягеллоны: дынастыя, эпоха, спадчына: матэрыялы Міжнар. навук.-практ. канф. (Гальшаны-Наваградак, 8–10 верасня 2006 г.)* / НАН Беларусі, Ін-т гісторыі; рэдкал.: А. А. Каваленя (адказ. рэд.) [і інш.]. – Мінск: Беларус. навука, 2007. – 402 с.

(Дата падачы: 20.02.2017 г.)

Д. А. Мигун

Республиканский институт высшей школы, Минск

D. Migun

National Institute for Higher Education, Minsk

УДК 327(476:430)(091)(043.3)

ПЛАН ДАУЭСА И ГЕРМАНО-БЕЛОРУССКИЕ ОТНОШЕНИЯ В 20-Х ГГ. XX СТ.

THE DAWES PLAN AND GERMAN-BELARUSIAN RELATIONS IN THE 20-ies OF THE XX th CENTURY

В статье подробно исследуются причины и последствия плана Дауэса, принятого в отношении Германии в середине 20-х гг. Автор очень подробно и скрупулезно исследует экономические и политические последствия принятия данного плана для Германии, СССР и Беларуси.

Ключевые слова: СССР; БССР; Германия; план Дауэса; репарационные платежи; внешняя торговля.